

ที่ นร ๑๑๐๔/ ๒๕๖๓

สำนักงานสภาพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือนายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้เสนอคณะรัฐมนตรี ๑ ฉบับ
๒. รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ จำนวน ๕ เล่ม

ตามที่ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เผยแพร่รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. นั้น

ในการนี้ สำนักงานฯ ใคร่ขอเสนอเรื่อง ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ มาเพื่อคณะรัฐมนตรีทราบ ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีด้วยแล้ว โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

ทั้งนี้ เรื่องดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ความเคลื่อนไหวทางสังคมไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓

๑.๑ การจ้างงานลดลงอย่างต่อเนื่อง อัตราการว่างงานยังอยู่ในระดับต่ำ ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น
ในอัตราที่ชะลอลง

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ ผู้มีงานทำ ๓๗,๔๒๔,๒๑๔ คน ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีก่อนร้อยละ ๐.๗ จากการจ้างงานภาคเกษตรกรรมที่ลดลงร้อยละ ๓.๗ ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งที่มีความรุนแรงและต่อเนื่องตั้งแต่กลางปี ๒๕๖๒ ขณะที่การจ้างงานนอกภาคเกษตรกรรมยังคงขยายตัวได้เล็กน้อยที่ร้อยละ ๐.๕ จากการขยายตัวของการจ้างงานในสาขาโรงแรมและภัตตาคาร และสาขาการศึกษา ทั้งนี้ การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ยังไม่แสดงผลกระทบในจำนวนการจ้างงานภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากนัก ส่วนหนึ่งเนื่องจากในช่วงเดือนมกราคม-ต้นมีนาคม การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ยังคงจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ และผู้ประกอบการยังรอดูสถานการณ์ของผลกระทบอย่างใกล้ชิดตาม มีสัญญาณของผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ต่อการจ้างงานคือ ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยภาคเอกชนลดลงเท่ากับ ๔๒.๘ ชั่วโมง/สัปดาห์ จาก ๔๓.๕ ชั่วโมง/สัปดาห์ในช่วงเดียวกันปีที่แล้ว โดยผู้ที่ทำงานมากกว่า ๕๐ ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์ ลดลงร้อยละ ๙.๐ นอกจากนั้น สถานประกอบการมีการขอใช้มาตรา ๗๕ ในการหยุดกิจการชั่วคราวมีจำนวนทั้งสิ้น ๕๗๐ แห่ง และมีแรงงานที่ต้องหยุดงานแต่ยังได้รับเงินเดือน ๑๒๑,๓๓๘ คน

/ผู้ว่างาน...

ผู้ว่างงานมีจำนวน ๓๙๔,๕๒๐ คน หรือคิดเป็นอัตราการว่างงานร้อยละ ๑.๐๓ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๙๒ จากช่วงเดียวกันปีที่แล้ว สอดคล้องกับจำนวนผู้ขอรับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานที่ในไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ มีจำนวน ๑๗๐,๑๔๔ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ และมีผู้ว่างงานแฝงจำนวน ๔๔๘,๐๕๐ คน คิดเป็นอัตราการว่างงานแฝงร้อยละ ๑.๒ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๗.๗ จากช่วงเดียวกันของปีก่อน ค่าจ้างที่แท้จริงภาคเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๒ ผลผลิตภาพแรงงานลดลงร้อยละ ๑.๐ เป็นการลดลงจากทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม

ปัจจัยที่กระทบต่อการจ้างงาน ปี ๒๕๖๓

๑) การแพร่ระบาดของ COVID-19 จากการประเมินผลกระทบของ COVID-19 ต่อแรงงาน พบว่า แรงงานมีความเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้างทั้งสิ้น ๘.๔ ล้านคน แบ่งเป็นแรงงาน ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย (๑) แรงงานในภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีประมาณ ๓.๙ ล้านคน (ไม่รวมสาขาการค้าส่ง และการค้าปลีก) จะได้รับผลกระทบจากการลดลงของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และการท่องเที่ยวในประเทศ ประมาณ ๒.๕ ล้านคน (๒) แรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งจะได้รับผลกระทบจากตั้งแต่ก่อน COVID-19 จากสงครามการค้า และต่อเนื่องมาจนถึงการแพร่ระบาดของ COVID-19 จากการลดลงของอุปสงค์ทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม บางอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าขายในประเทศยังขยายตัวได้ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร และเครื่องดื่ม หรือของใช้ที่จำเป็น รวมทั้งอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมจากทั้งหมด ๕.๙ ล้านคน คาดว่ามีผู้ได้รับผลกระทบ ๑.๕ ล้านคน และ (๓) การจ้างงานในภาคบริการอื่นที่ไม่ใช่การท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบจากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของภาครัฐจากการปิดสถานที่ เช่น สถานศึกษา หรือสถานที่ที่มีการรวมกลุ่มของคนจำนวนมาก เช่น ตลาดสด สนามกีฬา ห้างสรรพสินค้า ซึ่งกลุ่มนี้มีการจ้างงานจำนวน ๑๐.๓ ล้านคน คาดว่าจะได้รับผลกระทบประมาณ ๔.๔ ล้านคน

๒) ผลกระทบจากภัยแล้งต่อการจ้างงานภาคเกษตรกรรม ภาวะภัยแล้งตั้งแต่กลางปี ๒๕๖๒ และต่อเนื่องถึงไตรมาสที่ ๑ ปี ๒๕๖๓ ส่งผลให้การจ้างงานภาคเกษตรลดลง และมีจำนวนแรงงานที่รอฤดูกาล ๓๗๐,๐๐๐ คน สูงที่สุดในรอบ ๗ ปี โดย ณ เดือนเมษายน ได้มีการประกาศเขตให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง) จำนวน ๒๖ จังหวัด และมีเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบประมาณ ๓.๙ ล้านคน และเกษตรกรในพื้นที่อื่นที่มีปริมาณน้ำน้อยและไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรก็ได้รับผลกระทบอีกจำนวน ๒.๑ ล้านคน รวมเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งทั้งสิ้น ๖ ล้านคน

ทั้งนี้ คาดว่าผลกระทบของการแพร่ระบาดเชื้อ COVID-19 และปัญหาภัยแล้งต่อการจ้างงาน การว่างงาน จะปรากฏผลชัดเจนเป็นลำดับตั้งแต่ไตรมาสที่สอง และชัดเจนมากขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี อย่างไรก็ตาม คาดว่าในปี ๒๕๖๓ อัตราการว่างงานจะอยู่ในช่วงร้อยละ ๓-๔ หรือตลอดทั้งปี มีผู้ว่างงานไม่เกิน ๒ ล้านคน เนื่องจาก (๑) สถานการณ์การแพร่ระบาดเริ่มควบคุมได้และในครึ่งหลังของเดือนพฤษภาคมเริ่มผ่อนคลายมาตรการควบคุมทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประเภทสามารถเปิดดำเนินการได้มากขึ้น (๒) รัฐบาลมีมาตรการในการช่วยเหลือ และฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยเน้นกระตุ้นให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ และ (๓) ภาคเกษตรกรรม จะสามารถรองรับแรงงานที่ว่างงานได้บางส่วนแม้ว่าจะมีปัญหายุ่งยาก

/ประเด็น...

ประเด็นที่ต้องติดตาม

๑) ความครอบคลุมของมาตรการช่วยเหลือ ทั้งแรงงานที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 และเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากภาวะภัยแล้ง ปัจจุบันรัฐบาลมีมาตรการช่วยเหลือประชาชน โดยมีเป้าหมายทั้งสิ้น ๓๗ ล้านราย แบ่งเป็นเกษตรกร ๑๐ ล้านราย กลุ่มผู้ประกอบการ ๑๑ ล้านราย กลุ่มอาชีพอิสระ ๑๖ ล้านราย ซึ่งต้องพิจารณาให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเข้าถึงมาตรการช่วยเหลือดังกล่าว

๒) การติดตามภาวะการเลิกจ้างและการว่างงาน แม้ว่าปัจจุบันมีการผ่อนคลายมาตรการควบคุม แต่แรงงานบางกลุ่มจะยังไม่สามารถกลับมาทำงานได้เช่นเดิม เช่น แรงงานในภาคการท่องเที่ยว แรงงานในอุตสาหกรรมส่งออก เช่น รถยนต์ ฯลฯ เนื่องจากอุปสงค์ในต่างประเทศลดลง และการท่องเที่ยวยังเชื่อมโยงกับมาตรการของต่างประเทศด้วย ซึ่งหากผู้ประกอบการไม่สามารถจ้างงานต่อได้ จะมีแรงงานจำนวนหนึ่งที่ถูกเลิกจ้าง ขณะเดียวกันในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม คาดว่าจะมีแรงงานจบใหม่เข้าสู่ตลาดประมาณ ๕๒๐,๐๐๐ คน ซึ่งอาจไม่มีตำแหน่งงานรองรับ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีมาตรการสร้างงาน และจ้างงานที่เพียงพอเพื่อรองรับผู้ที่มีความเสี่ยงที่จะหางานทำไม่ได้

๓) การเตรียมความพร้อมของแรงงานเพื่อรองรับการฟื้นตัว ในช่วงการระบาดของเชื้อ COVID-19 ผู้ประกอบการ/ธุรกิจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน/ติดต่อสื่อสารมากขึ้น ทำให้การทำงานบางประเภทไม่ถูกจำกัดในเรื่องสถานที่ ซึ่งแรงงานจะต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะปรับทักษะเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของธุรกิจ หรือการสร้างทักษะใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางอาชีพหรือลักษณะการทำงาน

๑.๒ หนี้ครัวเรือนชะลอตัวลงจากไตรมาสก่อน แต่คุณภาพสินเชื่อแย่ลง

ในไตรมาสปี ๒๕๖๒ สถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทย มีมูลค่า ๑๓.๔๗ ล้านล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๕.๐ ชะลอตัวจากร้อยละ ๕.๕ ในไตรมาสก่อน โดยเป็นผลจากการปรับตัวลดลงในสินเชื่อทุกประเภท ขณะที่สัดส่วนหนี้สินครัวเรือนต่อ GDP อยู่ที่ร้อยละ ๗๔.๘ สูงสุดในรอบ ๑๔ ไตรมาส นับตั้งแต่ไตรมาสที่ ๓ ปี ๒๕๕๙ เป็นต้นมา เนื่องจากเศรษฐกิจไทยชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องและเร็วกว่าการชะลอตัวของหนี้สินครัวเรือน ด้านภาพรวมคุณภาพสินเชื่อด้อยลง โดยยอดคงค้างหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) เพื่อการอุปโภคบริโภคของธนาคารพาณิชย์ในไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ มีมูลค่า ๑๕๖,๒๒๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓.๒๓ ต่อสินเชื่อรวม ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๙๐ ในไตรมาสก่อน ซึ่งเป็นผลจากความสามารถในการชำระหนี้ของสินเชื่อทุกประเภทด้อยลง โดยเฉพาะสินเชื่อรถยนต์ สินเชื่อบัตรเครดิต และสินเชื่อเพื่ออุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่น ๆ

ในช่วงที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบทางลบอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นภาคการส่งออก ภาคการท่องเที่ยว และภาคการเกษตร โดยภาครัฐได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผ่านหลายช่องทาง ในส่วนของปัญหาหนี้สินและสภาพคล่องของประชาชนได้ดำเนินมาตรการสินเชื่อเพื่อเสริมสภาพคล่องและบรรเทาภาระค่าครองชีพต่างๆ เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (Soft Loan) สินเชื่อเพื่อส่งเสริมการจ้างงาน สินเชื่อฉุกเฉินสำหรับผู้ไม่มีรายได้ประจำ รวมถึงมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้รายย่อยและ SMEs ที่มีศักยภาพและไม่เป็นหนี้ค้างชำระเกิน ๙๐ วัน อย่างไรก็ตาม มาตรการต่างๆ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นมาตรการระยะสั้นและมุ่งบรรเทาความเดือดร้อนเท่านั้น ซึ่งภาครัฐจำเป็นต้องเร่งเตรียมแผนการดำเนินงานและมาตรการต่างๆ ที่มุ่งเน้นช่วยเหลือฟื้นฟูและยกระดับรายได้ของครัวเรือนอย่างชัดเจน

/เพื่อให้...

เพื่อให้สอดคล้องกับภาระค่าใช้จ่ายและหนี้สินของแต่ละครัวเรือน รวมทั้งการปรับโครงสร้างหนี้ให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้แก่ครัวเรือนได้เพื่อชดเชยรูปแบบหนี้ที่เน้นการอุปโภคบริโภค

๑.๓ การเจ็บป่วยยังต้องเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกที่กลับมาระบาดในบางพื้นที่

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ มีผู้ป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังรวม ๑๘๙,๓๑๙ ราย ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมาร้อยละ ๑๙.๙ เป็นการลดลงเกือบทุกโรค โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ลดลงร้อยละ ๔๒.๘ ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ลดลงร้อยละ ๒๖.๙ ผู้ป่วยโรคหัดลดลงร้อยละ ๖๔.๖ และผู้ป่วยโรคฉี่หนูลดลงร้อยละ ๔๔.๔ เนื่องจากการเฝ้าระวังและดูแลตัวเอง รวมทั้งการเว้นระยะทางกายภาพ (Physical Distancing) เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออกที่แม้ในภาพรวมของประเทศจะมีผู้ป่วยลดลง แต่มีแนวโน้มจะกลับมาระบาดอีกครั้งในบางพื้นที่จากการเข้าสู่ช่วงฤดูฝน รวมทั้งเฝ้าระวังการกลับมาระบาดของนักอีกครั้งของโรค COVID-19 และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อาทิ โรคจากความเครียด ปัญหาทางจิต และการฆ่าตัวตาย รวมทั้งการเฝ้าระวังโรคที่เกิดจากพฤติกรรมจากการกักตัวอยู่บ้าน

๑.๔ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่เพิ่มขึ้น

ไตรมาสหนึ่งปี ๒๕๖๓ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยายตัวร้อยละ ๓.๐ โดยการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขยายตัวร้อยละ ๕.๕ ขณะที่การบริโภคบุหรี่ยาลดลงร้อยละ ๑.๐ และต้องเฝ้าระวังอันตรายและความเสี่ยงของผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่เป็นประจำที่อาจติดเชื้อ COVID-19 ได้ง่ายและมีอาการรุนแรงกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ จากมาตรการภาครัฐที่ได้มีการปิดสถานบันเทิง และห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิดในช่วงที่ผ่านมาส่งผลให้การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเดือนเมษายนลดลง เหตุผลหลักที่ทำให้นักดื่มหยุดดื่มหรือดื่มน้อยลงคือ หาซื้อไม่ได้/ซื้อยาก กลัวเสี่ยงติดเชื้อ รายได้น้อยลง/ไม่มีเงินซื้อ และต้องการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง และเหตุผลที่ทำให้พฤติกรรม การสูบบุหรี่ลดลง คือ รายได้ลดลง ต้องการดูแลสุขภาพ ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และหาซื้อยาสูบได้ยากขึ้น ส่วนปัจจัยที่ทำให้พฤติกรรมการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น คือ มีความเครียดกับสถานการณ์ COVID-19 มีความเครียดจากการทำงาน และกักตุนสินค้า/กลัวสินค้าขาดแคลน/กังวลเรื่องราคาสินค้า

๑.๕ คดีอาญารวมลดลงจากคดีชีวิตร่างกายและเพศและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินที่ลดลง

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ คดีอาญารวมลดลงร้อยละ ๔.๘ จากไตรมาสเดียวกันของปี ๒๕๖๒ โดยลดลงทั้งการรับแจ้งคดีอาชญากรรมร้อยละ ๔.๔ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินร้อยละ ๕.๓ คดีชีวิตร่างกายและเพศร้อยละ ๑๓.๗ จากการที่อยู่ในช่วงประกาศภาวะฉุกเฉิน ผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรมยากขึ้น ขณะที่การลดกิจกรรมทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนขาดรายได้ พบว่าในเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจากก่อนหน้าร้อยละ ๐.๗ จึงต้องให้ความสำคัญกับการเข้มงวดตรวจตราเฝ้าระวังเพื่อป้องกันการกระทำความผิดด้านการประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

๑.๖ การเกิดอุบัติเหตุและผู้เสียชีวิตลดลงทั้งในช่วงปกติและช่วงเทศกาลสงกรานต์ ๒๕๖๓

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ สถานการณ์การเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกและจำนวนผู้เสียชีวิตลดลงจากไตรมาสเดียวกันของปี ๒๕๖๒ ร้อยละ ๖.๔ และ ๒๐.๘ ตามลำดับ แต่มูลค่าทรัพย์สินเสียหายเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๐.๐ และจากการจำกัดการเดินทาง ห้ามจำหน่ายสุรา การล็อกดาวน์ของจังหวัด ส่งผลให้เทศกาลสงกรานต์ปี ๒๕๖๓ เกิดอุบัติเหตุจราจรทางบกและผู้เสียชีวิตลดลงร้อยละ ๖๐.๘ และ

๕๖.๗ ตามลำดับ ทั้งนี้ จากพฤติกรรมการขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้ผู้ประสบเหตุมีโอกาสเสียชีวิตสูง จึงจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้ปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัดและลงโทษผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง รวมทั้งการถอดบทเรียนการดำเนินมาตรการในช่วงจัดการโรค COVID-19 มาประยุกต์ใช้เพื่อบริหารจัดการและลดอุบัติเหตุทางถนนได้

๑.๗ การร้องเรียนผ่าน สคบ. และ กสทช. ลดลง

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓ สคบ. ได้รับการร้องเรียนสินค้าและบริการลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อนร้อยละ ๖.๔ แม้ว่าจะมีการร้องเรียนในประเด็นการจองตั๋วเครื่องบิน/สายการบินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้มีการยกเลิกเที่ยวบิน เช่นเดียวกับการร้องเรียนผ่าน กสทช. ที่ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อนร้อยละ ๓๖.๖ โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องมาตรฐานและคุณภาพการให้บริการ นอกจากนี้ การระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลให้ต้องมีการเผื่อระวังการหลอกลวงและเอาเปรียบผู้บริโภคในด้านต่างๆ ทั้งในประเด็นข่าวปลอม สินค้าปลอม ราคาสินค้าสูงเกินจริง การหลอกลวงขายกรรมสิทธิ์ และภัยไซเบอร์จากมาตรการทำงานที่บ้าน (Work from Home) โดยที่ผ่านมาได้มีการจัดตั้ง "ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-๑๙" ทำหน้าที่ (๑) จัดหาและบริหารจัดการหน้ากากอนามัย เจลล้างมือ (๒) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งทีมเฉพาะกิจโดยคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยทำหน้าที่ในการตรวจสอบการเสนอขายการร้องเรียน และการจ่ายเคลมประกัน อีกทั้งได้สร้างแอปพลิเคชัน “คนกลาง For Sure” เพื่อตรวจสอบสถานะใบอนุญาตของตัวแทน-นายหน้าประกันภัย

๒. สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ

๒.๑ การเลิกเรียนกลางคัน : ความเสี่ยงของอนาคตเยาวชนไทย

สถานการณ์เด็กและเยาวชนต้องออกจากระบบการศึกษากลางคัน แม้จะมีแนวโน้มดีขึ้น แต่พบว่าจะมีเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาเพิ่มตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยนักเรียนที่เข้าศึกษาประถมศึกษาปีที่ ๑ ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๕๘ มีนักเรียนกว่าร้อยละ ๒๐ ไม่จบการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.ต้น) และมีนักเรียนกว่าร้อยละ ๓๑ หลุดออกจากระบบการศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และร้อยละ ๓๘ หลุดออกจากการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สาเหตุของการหลุดออกนอกระบบการศึกษา จากข้อมูลกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พบความยากจนถือเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนไทยหลุดออกนอกระบบการศึกษามีมากกว่า ๖๗๐,๐๐๐ คน รวมทั้งยังมีสาเหตุอื่นๆ อาทิ ปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาแม่่วยไส การที่เด็กต้องดูแลคนป่วยคนพิการที่อยู่ในบ้าน ปัญหาการเจ็บป่วย รวมถึงการย้ายภูมิลำเนาตามผู้ปกครอง

นอกจากนี้ การหลุดออกนอกระบบการศึกษายังสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำ กลุ่มเด็กและเยาวชนในกลุ่มครัวเรือนที่รวยที่สุด (ครัวเรือนที่รวยที่สุด ๑๐% บน) ได้เรียนต่อในระดับ ม.ปลาย/ปวช. ร้อยละ ๘๐.๓ และได้เรียนต่อในระดับปวส./อุดมศึกษาร้อยละ ๖๓.๑ ขณะที่กลุ่มเด็กและเยาวชนในกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนที่สุด (ครัวเรือนที่ยากจนที่สุด ๑๐% ล่าง) ได้เรียนต่อระดับม.ปลาย/ปวช. เพียงร้อยละ ๔๐.๕ และได้เรียนต่อในระดับปวส./อุดมศึกษาเพียงร้อยละ ๔.๒ นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มเยาวชนที่ไม่ได้มีสถานะอยู่ในการจ้างงาน การศึกษาและการฝึกอบรม หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่ได้อยู่ในกิจกรรมสะสมทุนมนุษย์ (NEETs: Not in Education, Employment or Training) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๖๒ มีอยู่

ร้อยละ ๑๒.๘๗ ของเยาวชนไทยในช่วงอายุ ๑๕ ถึง ๒๔ ปี หรือประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ คน ผลกระทบของการหลุดออกนอกระบบการศึกษาก่อนวัยอันควร คือ (๑) ทักษะแรงงานที่ต่ำและค่าแรงที่ต่ำตามมา ส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มเด็กดังกล่าวในระยะยาวจนก่อให้เกิดวัฏจักรความจน โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนที่ยากจน (๒) การขาดแคลนแรงงานในระยะยาว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็ว (๓) ความเสี่ยงจากทักษะการทำงานที่มีอาจล้าสมัย (Skills Obsolete) ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และ (๔) อุปสรรคในการเพิ่มผลิตภาพทางการผลิต (Productivity) และการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศ

แนวทางการส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา ดังนี้ (๑) ร่วมมือกับหน่วยงานและภาคีในพื้นที่ในการนำเด็กและเยาวชนให้กลับสู่ระบบการศึกษาหรือการพัฒนาทักษะอาชีพ และมุ่งเน้นวางแผน การช่วยเหลือเป็นรายกรณี (๒) จัดตั้งหน่วยงานเฝ้าระวัง ป้องกัน โดยต้องมีระบบฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในการติดตามช่วยเหลือเด็กและเยาวชน และสร้างเครือข่ายทั้งภาคการศึกษาและนอกการศึกษา (๓) ปรับวิธีการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็ก มีระบบสะสม โอนหน่วยกิต/เทียบวุฒิการศึกษา และมีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย และ (๔) ศึกษาและแก้ปัญหาผ่านกลไกของรัฐ อาทิ การใช้กลไกภาษีเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ (Earmarked Tax) เพื่อแก้ปัญหาตรงจุดและต่อเนื่อง

๒.๒ พฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนไทยและความเสี่ยงทางการเงิน

ในปัจจุบันสถานการณ์ครัวเรือนไทยกำลังเผชิญผลกระทบทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรม โดยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างและความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจและสังคมในระดับครัวเรือนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ จากผลการศึกษาโครงการสำรวจและศึกษาสาเหตุที่คนไทยก่อหนี้เพื่ออุปโภคบริโภคส่วนบุคคล โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และบริษัทศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ จำกัด (SAB) ได้ฉายภาพให้เห็นรูปแบบการสะสมความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของครัวเรือนเป็นจำนวนมาก ได้แก่ (๑) พฤติกรรมการก่อหนี้ที่เน้นการบริโภค นำไปสู่การสร้างภาระทางการเงินของครัวเรือน และไม่สามารถช่วยยกระดับรายได้ของครัวเรือนให้สูงขึ้นได้ในระยะยาว โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายจ่ายมักเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็น ในขณะที่เดียวกันปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่เริ่มทำงานใหม่ส่วนหนึ่งเป็นผลจากรายจ่ายเพื่อสันตนาการฯ อาทิ ค่าเครื่องเต็ม แอลกอฮอล์/บุหรี่ย ค่าใช้จ่ายท่องเที่ยว และค่าการดูแลสุขภาพ รวมถึงทัศนคติที่พร้อมจะใช้จ่ายมากขึ้นเมื่อมีรายได้สูงขึ้น และความคลั่งไคล้ในการช้อปปิ้ง (๒) ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้จ่ายยโสของครัวเรือนมีแนวโน้มทำให้เกิดการบริโภคสูง การก่อหนี้ที่นำไปใช้จ่ายผิดประเภท และการเข้าสู่วงจรหนี้ซ้ำ โดยเฉพาะการนำเงินที่ได้จากการกู้เพื่อประกอบอาชีพและเพื่อการศึกษาไปใช้บริโภคแทนการลงทุนและต่อยอดเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในระยะยาว และเมื่อไม่สามารถชำระคืนได้จะอาศัยการกู้เงินจากแหล่งอื่นเพื่อนำไปชำระหนี้คืนแทน (การก่อหนี้ซ้ำ) และ (๓) การเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้เห็นความเปราะบางของครัวเรือนชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในช่วงสถานการณ์ปกติครัวเรือนไทยก็มีปัญหาทางการเงินในระดับสูง ทั้งการมีเงินออมน้อย มีภาระหนี้สูงและนาน และภูมิคุ้มกันทางการเงินอยู่ในระดับต่ำ เมื่อต้องเผชิญกับภาวะที่เศรษฐกิจหดตัวทำให้ผลกระทบต่อครัวเรือนจะมีความรุนแรง และอาจส่งผลกระทบต่อต่อเนื่องเป็นวงกว้าง

/ในปัจจุบัน...

ในปัจจุบันการแก้ไขปัญหาของภาครัฐพยายามเร่งดำเนินการเพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของครัวเรือนในช่วงระยะสั้น อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญของการแก้ไขปัญหา คือ การแก้ไขปัญหาความเปราะบางทางการเงินในระดับเชิงโครงสร้างของครัวเรือนในระยะยาวอย่างยั่งยืน โดย (๑) การสร้างกลไกเพื่อบรรเทาภาระหนี้และปรับเปลี่ยนโครงสร้างหนี้โดยมีภาครัฐเป็นสื่อกลาง (๒) การยกระดับรายได้ของประชาชนให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และ (๓) การส่งเสริมความรู้และสร้างวินัยทางการเงินให้กับประชาชนผ่านช่องทางเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

๓. บทความเรื่อง “วิกฤต COVID-19 : บทเรียนเพื่อการก้าวต่อไปอย่างมีภูมิคุ้มกัน”

การแพร่ระบาดของ COVID-19 นำมาซึ่งมาตรการในการควบคุมการแพร่กระจายของโรคซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยทำให้ (๑) กิจกรรมทางเศรษฐกิจลดลง ส่งผลถึงการจ้างงาน จากการชะลอตัวของการบริโภคภาคเอกชน การหดตัวของการลงทุน และการส่งออก-นำเข้า ซึ่งส่งผลต่อการประกอบการธุรกิจและการจ้างงาน (๒) ภาวะหนี้ครัวเรือนถูกซ้ำเติมจากรายได้ที่ลดลง ซึ่งอาจทำให้ครัวเรือนเกิดปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน (๓) วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไป โดยประชาชนจะให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาดและการดูแลสุขภาพมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน โดยทำงานจากที่บ้านมากขึ้น มีการใช้บริการสินค้า/ซื้ออาหารทางออนไลน์มากขึ้น รวมไปถึงการศึกษาที่มีการปรับสู่การเรียนการสอนออนไลน์แทนการเรียนที่โรงเรียน (๔) คุณภาพชีวิตที่ไม่เหมือนเดิม กลุ่มคนเปราะบางจะได้รับผลกระทบจากการที่รายได้ลดลง และอาจกลายเป็นคนจน คนไร้บ้าน รวมทั้งยังเผชิญปัญหาในเรื่องสุขภาวะจากการป้องกันตนเองทั้งจากการมีหน้ากากอนามัย/เจลล้างมือ หรือการเว้นระยะห่างของคนในครอบครัวจากข้อจำกัดทางการเงินและที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการภาครัฐ ทั้งสาธารณสุข การศึกษา และกระบวนการยุติธรรม (๕) ผลกระทบต่อสุขภาพจิต จากความเครียดและแนวโน้มความรุนแรงในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากแรงกดดันในการดำรงชีพ และ (๖) ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม พบว่า ปริมาณขยะทางการแพทย์ (Medical Waste) มีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมถึงขยะพลาสติกและกระดาษที่ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์จากธุรกิจเดลิเวอรี่ด้วย ส่งผลต่อระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

อย่างไรก็ตาม วิกฤตครั้งนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้และการปรับตัวของสังคมไทย ซึ่งจะกลายเป็นความคุ้นชินใหม่หลังการแพร่ระบาดยุติลง อาทิ (๑) การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ซึ่งถือเป็นโอกาสลงทุนด้านดิจิทัล การประยุกต์ใช้ดิจิทัลในการดำเนินการธุรกิจ รวมทั้งเกิดการบริการออนไลน์ใหม่ๆ เช่น การศึกษา สุขภาพ การแพทย์ อีเวนต์ต่างๆ (๒) การตระหนักในเรื่องการดูแลสุขภาพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะรับมือกับการระบาดของโรคอุบัติใหม่และการดูแลตัวเองให้มีสุขภาพที่ดีจนเกิดเป็นความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) (๓) การตระหนักถึงการมีหลักประกันทางรายได้รองรับในยามวิกฤต โดยเห็นความสำคัญของการวางแผนทางการเงินของบุคคลและครัวเรือนอย่างรอบคอบ รวมถึงการมีความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงิน และ (๔) การตระหนักถึงความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม ทำให้เห็นบทบาทและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมจากการให้ความช่วยเหลือ/แบ่งปัน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนผู้ได้รับผลกระทบ

/ในการนี้...

ในการนี้ ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการดำเนินการเพื่อรองรับการปรับตัวดังกล่าว ได้แก่ (๑) การพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัล โดยส่งเสริมและพัฒนาระบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ (๒) การสร้างหลักประกันด้านรายได้และยกระดับประกันสังคมให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีความแม่นยำ ส่งเสริมระบบการออมตลอดชีวิต รวมทั้งจัดระเบียบการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมและทั่วถึง (๓) การส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์และรับมือปัญหาในภาวะวิกฤต ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ และเครือข่ายอาสาสมัคร (๔) การเสริมสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมพหุปัญญาที่รอบรู้รอบด้านและสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ถึงกัน ทั้งเรื่องสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และ (๕) การเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการดำเนินการต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเตรียมความพร้อมในการทำงานและบริหารจัดการของภาครัฐให้สามารถรองรับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในระยะต่อไปได้อย่างเหมาะสมและรวดเร็ว โดยเฉพาะการบริหารจัดการข้อมูล การสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาด้านสาธารณสุข

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไปด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายทศพร จิรสัมพันธ์)

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๔๐๘๕ ต่อ ๓๖๐๑

โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๒๘๐๓

E-mail: Montip@nesdc.go.th